

PRŮMYSLOVÉ STAVBY INDUSTRIEBAUTEN

9

Pec pod Sněžkou – Velká Úpa
Petzer – Groß Aupa
Hans Bönsch, 1927, AA

Industrializace krkonošských údolí je spojená s využíváním přírodních zdrojů, tedy energie vodotečí a surovin, především dřeva. Nemalou roli v 19. století hrála i levná pracovní síla, v době před rozvojem cestovního ruchu neměli horalé jiné pracovní příležitosti. Ve východních Krkonoších vznikly hlavně brusírny dřeva a papírny. Textilní továrny v západních Krkonoších navázaly na tradici pěstování lnu, rodinné přádelny a tkaní plátna na domácích dřevěných stavech. Průmyslníky se stali vedle majitelů panství místní lidé, především vlastníci vodního práva a obchodníci s hotovými textilními a skleněnými výrobky. Před druhou světovou válkou na území dnešního Krkonošského národního parku a jeho ochranného pásma pracovalo nejméně dvanáct papíren, jedenáct brusíren dřeva z nichž některé měly také papírenské stroje. Čtrnáct textilních továren doplnily tři větší sklárny a porcelánka. Postupný rozpad výroby po roce 1945 často spojený se zánikem továrních budov překvapil i největší pesimisty. Zanedbané provozy nemohly po roce 1989 konkurovat otevřenému trhu. V horách zůstala činná jen textilka v Černém Dole, sklárna v Harrachově, barvírna látek v Jablonci nad Jizerou, papírna v Pasekách nad Jizerou, přádelna v Poniklé nad Jizerou a porcelánka v Žacléři. Některá vodní díla jsou využita pro původní nebo nové vodní elektrárny. Architektonické provedení nejen těchto drobných staveb nenavázalo na kvalitní technická díla minulosti. Novostavby elektráren, vodáren a čističek většinou imitují zemědělskou lidovou architekturu. Původní zajímavou industriální architekturu mohou zachránit přestavby na obytné zóny (viz 8.32) nebo muzea spojená s turistickými atrakcemi. Obnova průmyslové výroby v národním parku je nepravděpodobná.

Die Industrialisierung der Riesengebirgstäler war mit der Nutzung natürlicher Quellen verbunden, also der Energie aus den Wasserläufen und der Rohstoffe, vor allem aber des Holzes. Eine nicht geringe Rolle spielte im 19. Jahrhundert auch die billige Arbeitskraft, in der Zeit vor dem Aufschwung des Fremdenverkehrs waren andere Arbeitsgelegenheiten rar. Im Ostriessengebirge entstanden vor allem Holzschleifereien und Papierfabriken. Die Textilfabriken im Westriesengebirge knüpften an den traditionellen Flachs-anbau, Familienspinnereien und die häusliche Handweberei an Holzwebstühlen an. Neben den Herrschaftsbesitzern stiegen nun auch hiesige Leute, vor allem Besitzer des Wasserrechts und Händler mit Fertigtextilien und Glasartikeln zu Industriellen auf. Vor dem zweiten Weltkrieg waren auf dem Gebiet des heutigen Riesengebirgsnationalparks und dessen Schutzband mindestens zwölf Papierfabriken, sowie elf Holzschleifereien in Betrieb, von denen einige auch Papiermaschinen besaßen. Zu den vierzehn Textilfabriken kamen noch drei größere Glasfabriken und eine Porzellanfabrik hinzu. Der schrittweise Niedergang dieser Produktion, oft verbunden mit dem Verfall der Fabrikgebäude, überraschte auch die größten Pessimisten. Die vernachlässigten Betriebsstätten waren nach 1989 den Bedingungen des freien Marktes nicht mehr gewachsen. In den Bergen sind nur noch eine Textilfabrik in Černý Důl, eine Glasfabrik in Harrachov, eine Stofffärberei in Jablonec nad Jizerou, eine Papierfabrik in Paseky nad Jizerou der Iser, eine Spinnerei in Poniklá nad Jizerou und die Porzellanfabrik in Žacléř in Betrieb. Manche der Wasserwerke dienen nach wie vor oder neuerdings als Kleinkraftwerke. Nicht nur dieser Kleinbauten können architektonisch gesehen den soliden technischen Bauwerken aus der Vergangenheit kaum das Wasser reichen. Neubauten von Kraft- und Wasserwerken, sowie Kläranlagen imitieren zumeist die bäuerliche Volkarchitektur. Die Gebäude mit ursprünglicher und interessanter Industriearchitektur ließen sich durch einen Umbau in Wohnzonen (siehe 8.32) oder eine Umfunktionierung in Museen mit touristischen Attraktionen retten. Die Wiederaufnahme der Industrieproduktion auf dem Gebiet des Nationalparks ist sehr unwahrscheinlich.